

10.

PRIPREMA I IZRADA IZLOŽBE
„VLADAN DESNICA (1905–1967)“
U BIBLIOTECI GRADA BEOGRADA
2005. GODINE

Olga Krsić Marjanović

UDK: 929Desnica, V.:069.4(497.11 Beograd)

Stručni članak

Sažetak: Predmet rada je priprema, izrada i postavka izložbe o Vladanu Desnici, koja je septembra 2005. godine bila priređena u galeriji Biblioteke grada Beograda, a povodom obeležavanja 100-godišnjice od rođenja pisca. Izložbom su predstavljeni najvažniji momenti iz života i stvaralaštva Vladana Desnice. Na 25 plakata, urađenih u digitalnoj štampi, dokumentima, rukopisnom građom, daktilotekstovima, fotografijama i novinskom dokumentacijom predstavljeni su: porodično stablo Desnica, detinjstvo, mladost, školovanje u Zagrebu, porodični krug, susreti sa piscima, korespondencija, učešće na kongresima, radna soba u Kraševoj 14. Kao poseban segment izložbe, citatima iz dela Vladana Desnice, novinskim člancima koji su pratili objavljivanje knjiga, rukopisnom građom predstavljena je raznovrsna delatnost Vladana Desnice: pesnika, pripovedača, dramskog pisca, romansijera, kompozitora, scenariste, urednika časopisa *Magazin Sjeverne Dalmacije*. U prikupljanju i odabiru građe korišćeni su arhivi i ustanove iz Beograda i Novog Sada: Arhiv SANU, Rukopisno odeljenje Matice srpske, Fondovi Narodne biblioteke Srbije, Biblioteke grada Beograda, Arhiv Muzeja pozorišne umetnosti Srbije, novinska i audio dokumentacija Radio Beograda i Novog Sada. Iz Hrvatske, najvećim delom korišćena je arhiva porodice Desnica, rukopisno odeljenje Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Državnog arhiva u Zadru i Fundus Dvora Jankovića.

Cljučne reči: V. Desnica, izložba, građa, biografija, pisac, kompozitor, scenarista, rukopisi

---

Prirediti tematsku izložbu znači ispričati priču o piscu. Izložba o Vladanu Desnici priređena je u Biblioteci grada Beograda 2005. godine povodom obeležavanja 100-godišnjice rođenja i gotovo 50 godina od pojavljivanja na književnoj sceni Jugoslavije. Datumi su, kao i samo ime pisca – obavezujući. Ulivaju strahopoštovanje. Uz Andrića, koga je i sam poštovao, Vladan Desnica je na jugoslovenskim književnim prostorima bio jedan od najvećih stilista i intelektualaca svog vremena. Kao i otac i ded, i sam se ponosio svojim srpskim poreklom, a svoj život i stvaranje vezao je za Hrvatsku, u kojoj je rođen, odrastao, živio, stvarao, umro. Zadar, Split, Šibenik, Zagreb, Pariz, Venecija, Firenca – gradovi su

u koje je rado odlazio. Verospovert – srpsko-pravoslavna, kako stoji u školskim i student-skim dokumentima. Koreni – srpski: Islam Grčki, Kula Stojana Jankovića, crkva sv. Đor-đa, porodične ikone i rodoslov, esej o Mirku Koroliji u kome je opisao zavičaj i sve što mu je važno. Severna Dalmacija i Mediteran – prostor je u kome se najrađe kretao, s kojim je disao, osećao ga, voleo. Vreme – početak i sredina XX veka.

Ako put do pisca vodi kroz čitanje, u slučaju Vladana Desnice to čini nekoliko zbirki priča, dva romana, jedna pesnička zbirka, jedna knjiga književnoteorijskih tekstova. Čitam bibliografiju. Ona me upućuje na dosta bogatu sekundarnu literaturu rasutu po brojnim književnoteorijskim časopisima.

Dnevne novine najčešće upućuju na prikazivanje tek objavljenih romana, zbirki priča, eseja, na polemike, ponekad napade... Tu je i dragocena, tek objavljena knjiga intervju *Delo nastaje dalje od pisacjeg stola*, koju je, povodom obeležavanja godišnjice, objavila Biblioteka grada Beograda. Takav put čitanja je dug, ali i potreban. Autoru izložbe daje sigurnost poznavanja materije, ali što se same priče tiče, može da zavede, ili odvede predaleko. Autor je duboko svestan da se ovakve izložbe ne prave da bi dale ocenu pisca i dela, ili mu odredile mesto u istoriji književnosti. Osnovni cilj ovakvih projekata jeste da vizuelnom komunikacijom upute na biografiju pisca, njegovo delo, vreme, savremenike. Samo, dakle, upućuju i preporučuju neka nova čitanja i tumačenja, ili podsećaju na već pročitano.

Sa prikupljanjem građe počinjem u Beogradu. Tragam za fotografijama i dokumentima. Obilazim poznate beogradske arhive i muzeje: Arhiv SANU¹, gde u Andrićevoj zbirci nalazim jedno pismo iz 1952. i razglednicu iz 1955. godine, poslate iz Zagreba, koje mu je Desnica uputio povodom obeležavanja 60-godišnjice života. Ni traga od fotografija, dokumenata... Odlazim u Arhiv Jugoslavije. Tu je pohranjena dokumentacija Saveza književnika Jugoslavije, čiji je i Desnica bio član. Nailazim na podatak da učestvuje na kongresu Saveza književnika u Ohridu. Putuje vozom iz Zagreba sa kraćim zadržavanjem u Beogradu. Put nastavlja avionom. Godina je 1955.... Učestvovala u radu još jednog kongresa književnika, u Beogradu 1961. godine. Fotografija nema. Nailazim na jedno pismo upućeno izdavačima. Tu su i opaske o nagradama. Nažalost, arhiva Udruženja književnika Srbije još nije sređena. Verovatno bi se tu našle neke dragocene fotografije. Zato u novinskoj dokumentaciji Radio Beograda nalazim brižljivo sortirane članke koji prate godišnjice i objavljivanja dela Vladana Desnice. Tu su i hrvatska i srpska periodika: *Vjesnik*, *Slobodna Dalmacija*, *Borba*, *Politika*, *NIN* (koji najčešće beleži prikaze novih izdanja knjiga Vladana Desnice,² i koji, između ostalog, izveštava i „o času istorije u Islamu Grčkom“:³ godina je 1985., decembar; u Islamu je podignut spomenik piscu, rad vajara Nikole Koševića; spomenik će kasnije biti uništen, a njegov odlivak, kao deo izložbene postavke, dominiraće na ulasku u Galeriju Biblioteke, dok ne nađe mesto u aleji nekog parka...).

¹ Arhiv Srpske akademije nauka i umetnosti IA 1748.

² Marko ŽEŽELJ, „V. Desnica ‘Olupine na suncu’ (Izdanje Matice Hrvatske 1952)“, *NIN* (Beograd), br. 76, 15. 6. 1952., 9; Borislav MIHAJLOVIĆ, „V. Desnica, ‘Proljeće u Badrovcu’“, *NIN* (Beograd), br. 248, 2. 10. 1955., 12; Petar DŽADŽIĆ, „Tu, odmah pored nas’ (Izdanje Matice srpske, Novi Sad 1956)“, *NIN* (Beograd), br. 288, 8. 7. 1956., 7; Dragan JEREMIĆ, „Roman ideja prvi put: V. Desnica ‘Proljeća Ivana Galeba’, Svjetlost, 1957“, *NIN* (Beograd), br. 365, 29. 12. 1957., 14.

³ Milo GLIGORIJEVIĆ, „Čas istorije u Islamu Grčkom. U čast Vladana Desnice“, *NIN* (Beograd), br. 1772, 16. 12. 1984., 34–35.

Samom koncepcijom izložbe i rasporedom građe pokazano je da Vladan Desnica nije samo pisac romana *Proljeća Ivana Galeba* i *Zimskog ljetovanja*, trideset i četiri priče, jedne pesničke zbirke, jedne drame – već i vrstan estetičar koji se bavio teorijom filma. Desnica je i autor scenarija za film *Koncert* koji je 1954. režirao Branko Belan. U Narodnoj biblioteci Srbije nalazim na *Filmske vjesnike*⁴ i *Filmske revije*⁵ koji su pratili rad na filmu i objavljivali Desničine članke i rasprave. Iz porodične arhive Desnica biram i daktilotekst, onaj najpoznatiji *Nije li film doista umjetnost?*. Već tih pedesetih Desnica je slovio za vrsnog poznavaoca filma.

Bibliografija, dalje, beleži nekoliko prikaza drame *Ljestve Jakovljeve*. Beogradska premijera održana je u Jugoslovenskom dramskom pozorištu februara 1961. godine. Predstavu je režirao Tomislav Tanhofer, a u glumačkoj podeli bili su: Viktor Starčić, Marija Crnbori, Milivoje Živanović, Dubravka Perić, Nada Riznić i dr. U zbirci Muzeja pozorišne umjetnosti Srbije nalazim i plakat i fotografije sa predstave. O premijeri pišu i Slobodan Selenić u *Borbi*⁶ i Vladimir Stamenković u *Književnim novinama*.⁷ *Politika* je takođe najavila premijeru⁸ i objavila prikaz predstave. Autor teksta je Eli Finci. Zabeleženo je da je i sam pisac doputovao iz Zagreba kako bi prisustvovao generalnoj probi svoga dramskog prvenca. Sama drama objavljena je u *Savremeniku*⁹ 1961. godine. Saznajem takođe da je igrana i u Dubrovačkom narodnom kazalištu, kao i da je, prilikom boravka na Sajmu knjiga u Frankfurtu (1963. godine), sam Desnica pomagao Dorotei Puter u prevodenju drame na nemački. Od prikupljene građe formiran je plakat *Dramski pisac*.

Obraćam se i kolegama iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Ljubazno dobijam odgovor da u fondu rukopisne građe, te 2005. godine, imaju samo jedno pismo koje je Desnica uputio *Novoj Evropi*. Ali zato iz Zadra, iz Državnog arhiva,¹⁰ poštanskom pošiljkom dobijam dragoceni dokument: Svedočanstvo Vladana Desnice iz školske 1919./1920. godine.

Put me dalje vodi u Zagreb, u porodicu Desnica. Ostavštinu oca brižljivo čuvaju deca: sin Uroš i ćerke Nataša, Olga i Jelena. Ulica senovita, sa puno drveća i starih zgrada. Tišina i neki čudni mir. Nekad Kraševa 14, a danas A. Bauera. Ljubaznošću potomaka, u stanu gde je nekad živeo i stvarao Vladan Desnica, kišnog i prohladnog leta 2005. godine pronaći ću veliki deo onoga za čim tragam: rukopise, fotografije, razglednice, notne zapise, daktilotekstove, veliki deo biblioteke, porodični rodoslov. Gomilaju se kutije, fascikle, požutele stranice tekstova iz novina...

⁴ „Razgovor o filmu“, *Filmski vjesnik*, 5/1956., br. 106, 6; V. MATIJEVIĆ, „Koncert‘ je dovršen. Oni su radili na filmu ‘Koncert‘“, *Filmski vjesnik*, 3/1954., br. 56, 11.

⁵ „Vladan Desnica. Scenarist i pisac“, *Filmska revija*, 2/1951., br. 1, 37–39; „Književnik o filmskoj umjetnosti. Intervju s Vladanom Desnicom“, *Filmska revija*, 2/1951., br. 1–2, 26–30.

⁶ Slobodan SELENIĆ, „Vladan Desnica: ‘Ljestve Jakovljeve’ – premijera u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, *Borba* (Beograd), br. 40, 18. 2. 1961., 7.

⁷ Vladimir STAMENKOVIĆ, „Sumnja u intelektualnu akciju: Vladan Desnica ‘Ljestve Jakovljeve’ – u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, *Književne novine*, br. 139, n. s., 24. 2. 1961., 12.

⁸ B. J., „‘Ljestve Jakovljeve’ Vladana Desnice“, *Politika* (Beograd), br. 17017, 16. 2. 1961., 11.

⁹ „Ljestve Jakovljeve (I deo)“, *Savremenik*, 7/1961., knj. 13, br. 2, 118–139; „Ljestve Jakovljeve (II deo)“, *Savremenik*, 7/1961., knj. 13, br. 3, 274–307.

¹⁰ Državni arhiv u Zadru, Glavni imenik Hrvatske gimnazije u Zadru 1919/1920. Inv. br. 1.22. Fond 246.

U nekoliko kutija pohranjeni su brojevi časopisa *Magazin Sjeverne Dalmacije*, koji je Desnica pokrenuo 1934. godine. U njemu će, pored ostalih autora, objavljivati i svoje radove: pesme, pripovetku „Životna staza Jandrije Kutlačić“, eseje „Jedan pogled na ličnost Dositejevu“ i „Mirko Korolija i njegov kraj“. Desnica će urediti dva godišta časopisa, za 1934. i 1935. godinu. Među brojnim primercima časopisa pronalazim i štampani proglas za objavljivanje. U potpisu – redakcija.

Predano fotografisem kako bih prikupila što više dragocene građe. Nailazim na rukopis romana *Proljeća Ivana Galeba*. Pisao ga je Desnica, po sopstvenom svedočenju, gotovo dvadeset i pet godina. Sa dužim ili kraćim prekidima, tek, četvrt veka živeo je sa tom knjigom. Svaku rečenicu, svaku reč, misao, glačao je kao što vajar glača kamen. U jednom intervjuu će ispričati da je i po trideset puta iščitavao neke tekstove. Upravo rukopisi svedoče o toj težnji ka savršenom slivanju značenja i muzikalnosti teksta. Sve je kazano, a ničeg suvišnog. Svaki opis, svaki zrak sunca, škripa vrata, svaki osmeh, tuga... stopljeni su u savršene fragmente koji čine celinu: roman kao mozaik, kao savršena kompozicija. Rukopisi svedoče o toj težnji. Bezbrojne su prepravke i intervencije na tekstu: podvlačenja, dopisivanja, izbacivanja... U nekim trenucima podseća me na Kiša – on je često bio nemilosrdan prema sopstvenim tekstovima. Nailazim na „Astapovo“. Nacrt glave ispisan je krupnim, dosta nervoznim rukopisom. Valjda pisan u nastupu trenutne inspiracije. Potom, daktilotekst istog poglavlja sa ispravkama. U nekim intervjuima Desnica je pominjao da mnogi njegovi rukopisi moraju, bar neko vreme, da odleže u fioci pisačkog stola.

Nailazim, dalje, na separat iz sarajevskog časopisa *Život*¹¹ – deo iz romana *Proljeća Ivana Galeba* – objavljen 1954. godine. Desnica i tu brižno stoji nad tekstom. Uvek se ima šta ispraviti pre konačnog objavljivanja knjige. Gotovo da zadivljuje toliki mar, ili je možda u pitanju samo preciznost. Za roman je 1958. godine dobio Zmajevu nagradu. U Rukopisnom odeljenju Matice srpske nalazim Zapisnik sa svečane sednice održane 27. januara 1958. godine o dodeli Zmajeve nagrade za 1957. godinu Vladanu Desnici.

Tako je i sa esejima i pesmama. Rasuti po brojnim listovima i časopisima – *Krugovi*,¹² *Književni Jadran*,¹³ *Zadarska revija*¹⁴ i *Riječka revija*,¹⁵ *Slobodna Dalmacija*,¹⁶ *Letopis Matice srpske*, *Savremenik*... – u daktilotekstovima se vidi da su pretrpele mnoge izmene. Poznato je da je Desnica cenio Njegoša. Posebno *Luču mikrokozma*. Nailazim, dakle, i na zapise o Njegošu. I to su fragmenti, kao i *Zapisi o umjetnosti*. Koliko mi je poznato, fragmenti o Njegošu do 2005. godine nisu priređeni za objavljivanje.

Tragam, dalje, za notnim zapisima. Ljubazni i strpljivi domaćini iznose mi nekoliko kutija. Stalo mi je da književnika predstavim i kao vrsnog znalca i interpretatora muzike. Uostalom, ona je kod Desnice našla vidno mesto i u literaturi, a u jednom delu života bila i velika dilema u izboru profesije. Sam će presuditi: „Srećom po literaturu...“

¹¹ Vladan DESNICA, „Proljeća Ivana Galeba“, *Život*, 3/1954. – 1955., knj. V, sv. 22–23, 493–509.

¹² „Madrigal“, *Krugovi*, 1/1952., br. 4–5, 351–352.

¹³ „Scherzo“, *Književni Jadran*, 1/1952., br. 4–5, 6.

¹⁴ „Opsjena“, „Oproštaj“, *Zadarska revija*, 1/1952., br. 3, 16–21.

¹⁵ „Tri pjesme o kiši“, *Riječka revija*, 3/1954., br. 3–4, 116–118.

¹⁶ „Pesme ljeta“, *Slobodna Dalmacija* (Split), 11/1953., br. 24, 76.

Nalazim požuteli papir formulara za prijavu autorskoj agenciji Hrvatske. Tu je popis svih 14 kompozicija koje je komponovao. I da ne bude samo kao uzgredni biografski podatak iz književnih leksikona, brižljivo ih popisujem: *Ej, pusto more*, *Moment musical*, *Sad ćeš se smiriti zauvijek*, *Allegro capriccioso*, *Večerni napjev*, *Uspavanka (zlatna ribica)*, *Mélodie*, *Andantino*, *Slovenski ples br. 1 (F mol)*, *Slovenski ples br. 2 (D mol)*, *Slovenski ples br. 3*, *Na nebu mjesec...*, *Scherzo*, *Ballatetta*. Zadivljuje i brižljivi popis fonoteke Vladana Desnice, koji je sačinio prof. dr. Dušan Marinković: Mocart, Betoven, Vivaldi, Koreli, stare italijanske kancone... I on svedoči o muzici, velikoj Desničinoj ljubavi i inspiraciji. O tome je opširnije govorio u intervjuu objavljenom u *NIN*-u¹⁷ 1961. godine:

Bio sam jedno vrijeme u dilemi da li da se više orijentisem muzici ili literaturi. Vjerovatno bih u muzici postigao manje, ili još manje, nego u literaturi. Pa ipak, često zažalim što nisam pošao tim putem. Muzika ima golemu, prevashodnu prednost nad riječju: muzička rečenica nije ukleto osuđena da pored svog estetskog značenja ima i jedno logičko, doslovno značenje. Kakve li utjehe i smirenja u tome i koliko li izbjegnutih nesporzuma.

Nalazim na još jedan trag o muzici i malo pominjani biografski podatak. U pitanju je rukopis libreta *Adelova pjesma* koji je Desnica napisao po spevu Luke Botića *Bijedna Mara*. Opera koju je komponovao Ivo Parać izvedena je u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu 7. juna 1941. i u Riječkom kazalištu 28. juna 1951. godine. Nailazim i na dopis koji je Vladan Desnica uputio Upravi Narodnog kazališta u Rijeci, poslat iz Zagreba 23. II 1951. godine – reč je o nesporzumima nastalim oko priznavanja autorskih prava.

Otvaramo porodične albume. Većina fotografija već je brižljivo odabrana i odobrena za objavljivanje. Počinjem od onih iz najranijeg detinjstva, koje beleže putovanje u Veneciju 1910. godine sa ocem Urošem i majkom Fani, preko onih u šetnji sa privatnim učiteljem Šimunom Šestakom, sa dedom Vladimirom. Bez sumnje, fotografije govore da je detinjstvo Vladana Desnice obeleženo privilegijom relevantnog porekla i visokog društvenog položaja. Vidim dečaka u matroskom odelu, sa belim soknicama. U potpisu je fotografska radnja tršćanskog umetnika. Fotografije iz mladosti takođe govore o životu ispunjenom obrazovanjem, čitanjem, prijemima, odlascima na koncerte i u pozorište. Biram fotografiju na kojoj je za klavirom, sa sestrom Natašom, iz 1918. godine, pa onu iz 1932. gde do sestre stoji mladi Desnica u fraku. Nadasve lep i otmen mladić, finih manira, svestan ugleda i položaja koji je dobio rođenjem.

Koliko su u detinjstvu i mladosti imali uticaj ded Vladimir, stric Boško i otac Uroš – toliko će mu u drugoj polovini života značiti supruga Ksenija. Bila mu je veliki prijatelj, ljubav, saradnik. „Bila je uvijek tu...“ – reći će Desnica – od venčanja 1934. pa sve do smrti. Verovatno je u životu bilo mnogo pisama upućenih supruzi Kseniji. Tek, od porodice dobijam jedno poslato iz Norveške, oktobra 1963. godine. Svedoči o velikoj ljubavi i prisnosti. Nije to bila samo ljubav muškarca i žene koji dele život, već i duboka duhovna saglasnost sa bliskom osobom sa kojom želite da podelite baš sve: prirodnu brigu supružnika oko po-

¹⁷ Ivanka BEŠEVIĆ, „Razgovor s književnikom Vladanom Desnicom. Između muzike i literature“, *NIN* (Beograd), br. 365, 26. 3. 1961., 9.

rodice, ali i utiske i doživljaje sa nekih dalekih putovanja. Biram i tu nekoliko fotografija: u porodičnim krugu, sa putovanja u Firencu, posete Islamu Grčkom...

Iz posleratnog Zagreba nailazim na nekoliko fotografija koje beleže učešće na tribinama. Zabeleženo je gostovanje Sola Beloua i Sartra u Zagrebu 1960. godine. Tu su i grupne fotografije sa Kongresa književnika Jugoslavije, održanog u Ohridu 1955., sa Brankom Ćopićem na Prespanskom jezeru, sa rumunskim književnicima Petreskuom i Đorđeskuom na Plitvičkim jezerima 1957....

Znatiželja istraživača navodi me da pitam ima li još fotografija iz porodičnog albuma. Čini mi se da su neki periodi i momenti ostali neprikazani. Dobijam odgovor da je to uglavnom sve. Uzdržanost pobeđuje radoznalost, a i dobro vaspitanje gosta nalaže mi da ne zloupotrebljavam dobru volju i ljubaznost domaćina. Nisam lovac na senzacije, a verovatno ih ni nema. I ona epizoda sa Krklecom, koja je našla mesta u *Politici* i u nekim knjigama, bila je samo plod srčanosti, koja je u jednom trenutku nadvladala i manir i stav. Ipak, pitam ima li još šta što nije viđeno. „Znate“, dobijam odgovor „tata je pred smrt, u Islamu, spalio mnoge fotografije i dokumenta.“ Još za života napravljena je selekcija i odabir onoga što je za javnost i objavljivanje. To treba poštovati. Kao i u literaturi, Vladan Desnica znao je da nije važno koliko, već *šta* ostaje. Ostavio je ono što je karakteristično, što obeležava priču i ilustruje važnije momente iz života i stvaranja. Ništa više. I to je opet pravi Desnica. Sve je uređeno, sve je sa merom i na svom mestu. Više ne insistiram.

Od profesora Dušana Marinkovića, čija mi je pomoć bila dragocena, saznajem da je Desničina prepiska izuzetno bogata, ali da tek čeka na sređivanje i objavljivanje. Ima tu značajnih pisama upućenih Bakariću, JAZU, i poznatim savremenima. S objavljivanjem verovatno ne treba žuriti. Sve ima svoj trenutak i svoje vreme. I sam Desnica nije žurio ni sa pripovetkama ni sa romanima. Iako je „krčkao“ otkako zna za sebe, na književnoj sceni javio se relativno kasno, gotovo u pedesetim godinama. Dotle, samo poneka pesma, pripovetka i esej – objavljeni u časopisu.

Bezmalu u svim biografijama Vladana Desnice pomenuto je njegovo srodstvo sa Stojanom Jankovićem i slavnim Ilijom Dede Jankovićem. Sam pisac je na pitanja novinara odgovarao da je to srodstvo po ženskoj liniji, preko bake Olge, koja se, kao poslednji ženski potomak Jankovića, udala u poznatu porodicu Desnica. U miraz je donela Dvore Jankovića u Islamu Grčkom. I upravo taj Islam biće, kao Itaka, mesto u koje se Desnica uvek rado vraćao. Tu je pisao, razgovarao, odmarao se. Nešto od te atmosfere ući će i u njegove romane, pre svega u *Proljeća Ivana Galeba*. Tu je 1967. godine, uz velike počasti, ispraćen od mnoštva ljudi i sahranjen u porodičnoj grobnici u crkvi sv. Đorđa.

Pripovetke i romani Vladana Desnice odoleli su vremenu, modama, nacionalizmima, ratovima... što nije slučaj sa Kulom Stojana Jankovića. Ova impresivna građevina, koja dominira okolinom, oštećena je u oluji proteklog rata. I kao što često u životu i istoriji biva: dok jedni ruše, drugi grade, popravljaju i skupljaju rasuto i uništeno. Zaslugom entuzijasta, mnoge dragocenosti iz Dvora, kao i lični predmeti Vladana Desnice sačuvani su od ruke zlonamernih i ostrašćenih ljudi. Tako su neki od tih predmeta i rukopisa našli svoje mesto na izložbi: naočare za čitanje, tabakera strastvenog pušača, aparat za kafu, mastionica predaka, sveska u kojoj je sa preciznošću časovničara i knjigovođe vođena porodična

ekonomija. Moralo je. Desnica je jedan od retkih pisaca koji se odrekao visokog položaja u državnoj službi i opredelio za život profesionalnog pisca i prevodioca. Nezavisnost velikog intelektualca i erudite imala je svoje prednosti, ali i svoju cenu. Dobijam i dva pisma upućena majci, jedno pisano u toku rata, četrdeset i neke, drugo iz marta 1955. godine. Kakva slučajnost: u jednom se pominje užas uništenog stana u Splitu. Opet su prisutni tragovi jednog od ratova koji su često pohodili ove prostore.

Biram portrete. Negde nasmejan, mlad, vedar, na nekom se preko lica prevukla neka fina tuga. Svuda misaonost. Ponegde mračan pogled zagledan u daljinu. Svi su odrazi jedne snažne ličnosti, ali i trenutka u kome su nastali. Svoje plemstvo i gospodstvo Vladan Desnica nosio je nonšalantno i uzdržano, onako kako dolikuje pravom gospodinu i plemiću kome su zveket porcelana i salonski enterijeri bili prirodno okruženje. Kao što su bili muzika i literatura, razgovori o umetnosti i istoriji, vođeni s istaknutim savremeniciima, u porodičnom krugu.

U posleratnom periodu buržoasko poreklo potisnuto je u porodični krug. S partizanima i ZAVNOH-om Desnica će dočekati kraj Drugog svetskog rata. Kako su u uredu u kome je radio gledali na bivšeg plemića – ostaće tajna, ili priča za neko drugo vreme. Biografija pisca ostaje samo kao propratna građa u predgovorima i pogovorima njegovih knjiga. Životna priča svakog pisca samo je delimično pretočena u literaturu. Ostaje kao fina, ponekad nevidljiva nit upletena u tkivo priče, romana, pesme, izložbe...

Digitalna forma dokumentarne izložbe o Vladanu Desnici priređene od 19. do 30. septembra 2005. godine u Biblioteci grada Beograda izazvala je veliku znatiželju književnih poslenika i kulturne javnosti Beograda. Na dvadeset pet plakata pokušala sam da tada dostupnom građom predstavim jednu bogatu biografiju i izuzetno književno delo. Prvi deo izložbe posvećen je biografiji pisca: *U Dalmaciji, Porodični koreni Desnica, Detinjstvo, Školovanje, Venčanje sa Ksenijom Carić, Korespondencija, U porodičnom krugu, Sa piscima, Dom*. U drugom delu predstavljena je delatnost Vladana Desnice: *Kompozitor, Pesnik, Priповeđač, Dramski pisac, Scenarista, Esejista, Romansijer, Autor romana* Zimsko ljetovanje i Proljeća Ivana Galeba, i *Urednik* Magazina Sjeverne Dalmacije.

Deo izložbe o Vladanu Desnici bio je postavljen u auli Instituta za književnost i umetnost u Beogradu, kao vizuelna dopuna Desničinih susreta, 2016. godine. Nova istraživanja koja će omogućiti digitalizacija i iscrpni popis građe koji su u međuvremenu urađeni, sigurno će jednoga dana poslužiti kao potka za neku novu, verovatno sveobuhvatniju izložbu, koja će predstaviti i prevodilački rad Vladana Desnice, kao i prevode njegovih dela na francuski, nemački, poljski... Možda će budući istraživači poželeti da novim generacijama, okrenutim vizuelnim komunikacijama, prirede ilustrovanu monografiju o Vladanu Desnici, njegovom delu i vremenu u kojem je živio. Na taj način oživela bi i arhivska građa, postala dostupna mnogim poštovaocima pisca, jer ono što ostaje jesu knjige. Prašnjave ili pohabane, u fundusima biblioteka strpljivo će čekati neke nove čitaoce i neka nova tumačenja.

THE COLLECTION AND PREPARATION OF ITEMS FOR THE 2005 EXHIBITION “VLADAN DESNICA (1905 – 1967)” IN THE BELGRADE CITY LIBRARY

To mark the centenary of Vladan Desnica's birth, the Cultural Centre of Belgrade and the Belgrade City Library embarked on a project honouring the great writer. The library hosted an exhibition about the life and work of Vladan Desnica, in addition to organizing a conference about him and publishing its proceedings. The exhibition featured twenty-five digitally printed posters which showed documents, manuscripts and press clippings, typewritten texts, letters and photographs, as well as the writer's personal items, all of which served to illustrate the roots of the Desnica family, the writer's childhood, youth and education, as well as important moments from his personal and professional lives. The posters showcasing Desnica's writing featured editions of his seminal works: the novels *Zimsko ljetovanje* [Summer vacation in winter] and *Proljeća Ivana Galeba* [The Springs of Ivan Galeb], short story collections *Olupine na suncu* [Wrecks in sunshine] and *Proljeće u Badrovacu* [Spring in Badrovac], a movie screenplay entitled *Koncert* [The Concert], a collection of poems called *Slijepac na žalu* [A Blind man on the shore], the play *Ljestve Jakovljeve* [Jacob's Ladder], a manuscript of an essay about Njegoš, a libretto for the opera *Adelova pjesma* [Adel's song], as well as sheet music for some of Desnica's own pieces. All posters were accompanied by quotes either from Desnica's interviews or his works. One poster featured newspaper reports announcing the publication of his books, including an edition of the Collected Works of Vladan Desnica.

Exhibits were collected in Belgrade, Zadar and Zagreb, mostly courtesy to the Desnica family, whose family archive in Zagreb housed most of the featured items in 2005. The following archives and institutions contributed to the collection and the selection of the exhibits; in Serbia the archive of the Serbian Academy of Sciences and Arts, the Manuscript Department of Matica srpska, the funds of the National library of Serbia, the Museum of Theatrical arts of Serbia and the press department of Radio Belgrade, and in Croatia: the Manuscript department of the National and University Library in Zagreb, the State Archives in Zadar and the Janković Castle Holdings.

Key words: V. Desnica, exhibition, materials, biography, writer, composer, screenwriter, manuscripts

Izvori

Arhiv Srpske akademije nauka i umetnosti

Literatura

B. J., „Ljestve Jakovljeve’ Vladana Desnice“, *Politika* (Beograd), br. 17017, 16. 2. 1961., 11.

Ivanka BEŠEVIĆ, „Razgovor s književnikom Vladanom Desnicom. Između muzike i literature“, *NIN* (Beograd), br. 365, 26. 3. 1961., 9.

- Vladan DESNICA, *Djelo nastaje dalje od pisaćeg stola. Razgovori sa Vladanom Desnicom* (priredio: Jovan Radulović), Beograd 2005.
- Vladan DESNICA, „Kipu nad morskim valima“, *Dubrovnik*, 1/1955., br. 1, 28–29.
- Vladan DESNICA, „Koncert, Quasi una fantasia. I epizoda“, *Filmski vjesnik*, 3/1954., br. 56, 10–11.
- Vladan DESNICA, „Ljestve Jakovljeve (I deo)“, *Savremenik*, 7/1961., knj. 13, br. 2, 118–139.
- Vladan DESNICA, „Ljestve Jakovljeve (II deo)“, *Savremenik*, 7/1961., knj. 13, br. 2, 274–307.
- Vladan DESNICA, „Madrigal“, *Krugovi*, 1/1952., br. 4–5, 351–352.
- Vladan DESNICA, „Opsjena. Oproštaj“, *Zadarska revija*, 1/1952., br. 3, 16–21.
- Vladan DESNICA, „Proljeća Ivana Galeba. Igre proljeća i smrti“, *Život*, 3/1954. – 1955., knj. V, sv. 22–23, 493–509.
- Vladan DESNICA, „Scherzo“, *Književni Jadran*, 1/1952., br. 4–5, 6.
- Vladan DESNICA, „Tri pjesme o kiši“, *Riječka revija*, 3/1954., br. 3–4, 116–118.
- Petar DŽADŽIĆ, „Vladan Desnica: ‘Tu, odmah pored nas’ (Izdanje Matice srpske, Novi Sad, 1956.)“, *NIN* (Beograd), br. 289, 15. 7. 1956., 7.
- Eli FINCI, „Intelektualne raspre. ‘Ljestve Jakovljeve’ Vladana Desnice u režiji Tomislava Tanhofera“, *Politika* (Beograd), br. 17019, 18. 2. 1961., 10.
- Milo GLIGORIJEVIĆ, „Čas istorije u Islamu Grčkom. U čast Vladana Desnice“, *NIN* (Beograd), br. 1772, 16. 12. 1984., 34–35.
- Bora GLIŠIĆ, „Tri premijere. ‘Ljestve Jakovljeve’ Vladana Desnice“, *NIN* (Beograd), br. 531, 12. 3. 1961., 9.
- Dragan JEREMIĆ, „Roman ideja prvi put. V. Desnica ‘Proljeća Ivana Galeba’, Svjetlost, 1957.“, *NIN* (Beograd), br. 365, 29. 12. 1957., 14.
- „Književnik o filmskoj umjetnosti. Intervju s Vladanom Desnicom“, *Filmska revija*, 1/1950., br. 1–2, 26–30.
- M. KUJUNDŽIĆ, „Dodeljena Zmajeva nagrada za 1957. godinu. Dobitnik Vladan Desnica“, *Dnevnik* (Novi Sad), br. 4185, 28. 1. 1958., 7.
- M. LALIN, „Nove knjige. Vladan Desnica: ‘Fratar sa zelenom bradom’“, *Slobodna Dalmacija* (Split), br. 4654, 6. 2. 1960., 5.
- V. MATIJEVIĆ, „‘Koncert’ je dovršen. Oni su radili na filmu ‘Koncert’“, *Filmski vjesnik*, 3/1954., br. 56, 4.
- Borislav MIHAJLOVIĆ, „Vladan Desnica: ‘Proljeće u Badrovcu’“, *NIN* (Beograd), br. 248, 2. 10. 1955., 9.
- Grozdana OLUJIĆ, „Primorsko proleće“, *Mlada kultura*, 4/1955., br. 34, 12–13.
- „Razgovor o filmu“, *Filmski vjesnik*, 5/1956., br. 106, 6.
- Slobodan SELENIĆ, „Vladan Desnica. ‘Ljestve Jakovljeve’ – premijera u Jugoslovenskom dramskom pozorištu“, *Borba* (Beograd), br. 40, 18. 2. 1961., 7.
- Vladimir STAMENKOVIĆ, „Sumnja u intelektualnu akciju. Vladan Desnica ‘Ljestve Jakovljeve’ – u Jugoslovenskom dramskom pozorištu“, *Književne novine*, br. 139, n. s., 24. 2. 1961., 7.
- „Vladan Desnica. Scenarist i pisac“, *Filmska revija*, 2/1951., br. 1, 37–39.
- Marina ZURL, „Posjeta. Uz 50-godišnjicu života Vladana Desnice“, *Polja*, 1/1955., br. 4–5, 7–9.
- Marko ŽEŽELJ, „Vladan Desnica: ‘Olupine na suncu’ (Izdanje Matice Hrvatske 1952.)“, *NIN* (Beograd), br. 76, 15. 6. 1952., 9.